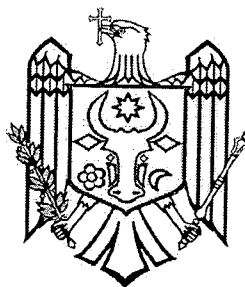

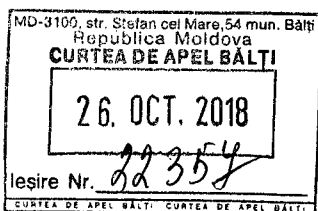
Curtea de Apel Bălți
Republica Moldova, 3100, or.Bălți,
str. Ștefan cel Mare 54,
tel.: +373(231)60745
fax: +373(231)60102
cab@justice.md

**Бельцкая Апелляционная
Палата**
Republica Moldova, 3100, or.Bălți,
str. Ștefan cel Mare 54,
tel.: +373(231)60745
fax: +373(231)60102

3/10

2a-47/18 recomandat

✓ **Curtea Constituțională,**
Mun. Chișinău, str. A. Lăpușeanu 28

Copie: Colgiu Eleonora, mun. Chișinău, str. 31 August 1989, 113
Copie: Consiliul raional Sîngerei, r. Sîngerei, str. Independenței 111
Copie: Rusanovschi Iulian, mun. Chișinău, str. 31 August 1989, 113 of.31

Vă remitem potrivit prevederilor art.423 CPC, copia dosarului civil la acțiunea înaintată de Colgiu Eleonora către Consiliul raional Sîngerei privind restituirea bunurilor confiscate ilegal, pentru examinarea excepției de neconstituționalitate, conform încheierii Curții de Apel Bălți din 25 septembrie 2018.

Anexă: dosar în copie pe 43 file, 22-47/18

Judecător

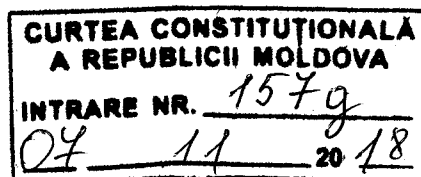
Curtea de Apel Bălți

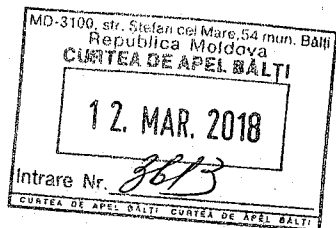
Ana Albu

Șefa Cancelariei

N. Snatinschii

Executor : C.Svaracevschi

15

Către: Curtea de Apel Bălți
Colegiului Civil și de contencios
administrativ
Judecător: Albu Ana

De la: avocat Rusanovschi Iulian
În interesul intimatei Colgiu Eleonora

SESIZARE

Prezentată în conformitate cu prevederile art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție

I. AUTORUL SESIZĂRII:

Avocatul Rusanovschi Iulian din cadrul BAA Rusanovschi Iulian si Partenerii, în interesul lui Colgiu Eleonora Vasile.

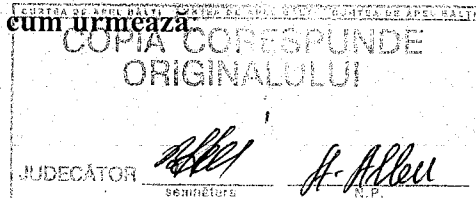
Adresa pentru corespondență: mun. Chișinău, str. 31 august 1989, nr. 113, e-mail: rusanovschi_iulian@yahoo.com, tel. 079444462.

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are ca obiect de examinare verificării constituționalității art. art. 12 alin. 2) (*nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice.*) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova.

III. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI EXAMINATĂ DE CĂTRE INSTANȚA DE FOND

1. La 08 februarie 2016, în interesele reclamantei Colgiu Eleonora a fost înregistrată la Judecătoria Sângerei cererea de chemare în judecată cu privire la restituirea averii confiscate sau încasarea contravalorii acesteia.
1. Vasile Gafenco, a locuit permanent în orașul Sângerei, unde își întemeiasse o gospodărie formată din locuință construită din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferen de 7000 m.p. construită în anul 1900, saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependințe cu suprafața de 80 m.p. Casa individuală de locuit a familiei Gafenco s-a aflat pe locul Liceului Teoretic nr. 1 din Sângerei. Concomitent, Vasile Gafenco a deținut cu drept de proprietate 11 ha 25 ari și 5000 m.p. de vii, 5ha 50 ari teren arabil, 2 ha islaz, 50 ari teren neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei. Aceste aspecte sunt probate, la rândul lor, de extrasele obținute de la Arhiva Națională a Republicii Moldova și prin declarațiile a doi martori oculari.
2. Aceste bunuri au fost deținute de Vasile Gafenco până în momentul în care a fost supus represiunilor politice, or în temeiul procesului verbal nr. 10 al adunării extraordinare a NKVD din 18.01.1941 s-a decis: *Gafenco Vasile Gheorghe, ca element social periculos, a-l închide într-un lagăr de muncă și reeducare, pe un termen de 8 ani, calculând termenul din 15.11.1940.* Astfel, Vasile Gafenco a fost deportat în Siberia de sovietici în iarna lui 1941 iar la 16.03.1942 a decedat în regiunea Arhanghelsk, actualmente Federația Rusă.
3. Faptul că averea lui Vasile Gafenco a fost ilicit și abuziv confiscată de autoritățile sovietice a fost constatat prin intermediul **Hotărârii definitive și irevocabile pronunțate de Judecătoria Sângerei la 19.12.2016.** Această instanță a stabilit că averea deținută de Vasile Gafenco în or. Sângerei și comuna Rădoia până la 15.11.1940, a fost confiscată abuziv în urma condamnării acestuia la privațiune de libertate, **după cum urmează**

- locuința construită în or. Sângerei din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferent de 7000 m.p. construită în anul 1900;
  - saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependențe cu suprafața de 80 m.p;
  - 11 ha 25 ari și 5000 m.p. de vii;
  - 5 ha 50 ari teren arabil;
  - 2 ha islaz;
  - 50 ari teren neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei;
  - 50 ha de teren acordate în anul 1928 prin *Legea pentru împroprietărirea foștilor deputați din Sfatul Țării precum și a foștilor membri ai guvernelor autonome ale Basarabiei, cari au înfăptuit Unirea Basarabiei cu Țara Mumă* deținute în comuna Rădoaia.
2. La 16.11.2015, a fost emis **certificatul de reabilitare** nr. 21-422/15-2272 și eliberat de Procuratura Generală a Republicii Moldova, act prin care se atestă că: *Gafenco Vasile Gheorghe, a.n. 1886 originar și locuitor din s. Sângerei, raionul Sângerei, județul Bălți, RSSM, arestat la 15 noiembrie 1940 și condamnat ilegal din motive politice la 18 ianuarie 1941 prin Decizia Consfătuirii Speciale de pe lângă NKVD URSS în temeiul art. 54-13 CP al RSSU la 8 ani privațiune de libertate ca membru al partidului țărănist, a fost reabilitat de către Procuratura RSSM la 30 martie 1989 în conformitate cu art. 1 al Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 16.01.1989 „Cu privire la măsurile suplimentare întru restabilirea echității față de victimele represiunilor din anii -30-40 și începutul anilor 50”.*
  3. Contestând în instanță refuzul Consiliului raional Sângerei de a restitui bunurile confiscate, instanța de fond a admis parțial acțiunea și a obligat pârâtul să achite doamnei Colgiu Eleonora echivalentul bănesc al bunurilor confiscate în sumă totală de 2.039.250 MDL.
  4. Curtea de Apel Bălți a casat integral hotărârea instanței de fond prin Decizia din 12.09.2017, unde instanța de apel încearcă să demonstreze faptul că, reprezentantul reclamantei ar fi refuzat să prezinte o altă evaluare pentru casa individuală de locuit și anexele acesteia, considerând suficientă evaluarea prezentată de Bursa Imobiliară LARA. În consecință, acest temei a servit ca argument de bază pentru admiterea apelului și casarea hotărârii instanței de fond. Instanța de apel a interpretat eronat prevederile art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) al Legii 1225/08.12.1992, prin care se interzice restituirea bunurilor imobile confiscate și evaluarea acestora exclusiv de către organele cadastrale.
  5. În această ordine de idei vin în contradicție cu prevederile Constituției:
    - art. 12 alin. 2) al Legii 1225/08.12.1992: *nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice*
    - art. 12 alin. 8) lit. a) al Legii 1225/08.12.1992: *valoarea bunurilor se determină în felul următor: a) bunurile imobiliare se evaluează în baza calculelor efectuate de oficiul cadastral teritorial, conform prețurilor de piață în vigoare la data examinării cererii*

IV. EXPUNEREA PRETINSEI ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ADUSE ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

1. Aplicarea dispozițiilor art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) al Legii 1225/08.12.1992, în sensul invocat de către instanța de apel și inclusiv în practica Curții Supreme de Justiție, dar și în sensul lor direct prevăzut de Legea nr. 1225/08.12.1992, contravine exigențelor art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova și art. 1 din Protocolul nr. 1 al CEDO.

2. În conformitate cu art. 1 alin. 3) al Constituției R. Moldova *Republica Moldova este un stat de drept democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera*

COPIA CONFORMĂ
 CURTEA DE APPEL JUDEȚUL BĂLȚI
 JUDECĂTOR
 semnătura
 N.P.

dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate. Nici o lege nu poate îngrădi DREPTURILE și libertățile omului, în speță cele privind respectarea dreptului de proprietate și a bunurilor persoanei.

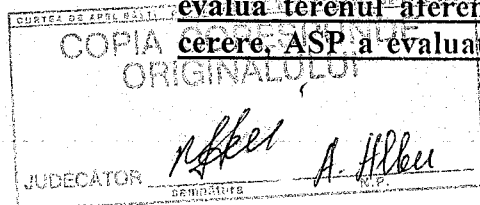
3. În aceste circumstanțe, art. 12 alin. 2) din Legea nr. 1225/08.12.1992 nu poate constitui un temei pentru instanțele judecătorești (indiferent de gradul acestora) să respingă acțiunea reclamantei Colgiu Eleonora cu privire la restituirea bunurilor confiscate. Dreptul de proprietate este perpetuu și absolut, și nu poate fi prescris de normele unei legi ordinare în condițiile în care există o hotărâre de judecată definitivă și irevocabilă prin care se stabilește lista bunurilor imobile confiscate arbitrar de către autoritățile statului de la tatăl reclamantei, în urma condamnării la privațiune de libertate prin acțiuni de represiune politică.
4. Articolul 4 din Constituție prevede faptul că *dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale*. La rândul său, art. 8 din Legea fundamentală să *respecte tratatele internaționale la care este parte*.
5. Așadar, sintagma: art. 12 alin. 2) din Legea nr. 1225/08.12.1992 vine în contradicție gravă cu principiul respectării proprietății private, deoarece art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție prevede că: *orice persoana fizica sau juridica are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decat pentru cauza de utilitate publica si in conditiile prevazute de lege si de principiile generale ale dreptului international*. Notiunea de "bunuri" poate cuprinde atat "bunuri actuale", cat si valori patrimoniale inclusiv, in anumite situatii bine stabilite, creante al caror titular demonstreaza ca acestea au o baza suficienta in dreptul intern si in virtutea carora reclamantul poate pretinde ca are cel puțin o "speranta legitima" sa obtina exercitarea efectiva a unui drept de proprietate (a se vedea Draon impotriva Frantei [MC], nr. 1.513/03, AȘ 65, CEDO 2005-IX).
6. Obstacolul nejustificat in calea exercitarii de catre reclamant a "dreptului sau la respectarea bunurilor" rezulta dintr-un cadru legal, reglementar si administrativ care s-a dovedit a fi neadecvat, implementat de autorități vizand o categorie determinata de cetateni, si anume beneficiarii masurilor de retrocedare a bunurilor nationalizate sau confiscate de statul comunist. CEDO a stabilit că *atunci cand un stat contractant, dupa ce a ratificat Convenția, inclusiv Protocolul nr. 1, adopta o legislatie care prevede restituirea totala sau partiala a bunurilor confiscate de catre unui regim anterior, o legislatie similara poate fi considerata ca si cum ar genera un nou drept de proprietate protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1 in favoarea persoanelor care intrunesc conditiile de restituire. Acelasi principiu se poate aplica si in privinta dispozitiilor de restituire sau de despagubire stabilite in baza unei legislatii adoptate inainte de ratificarea Convenției, daca aceasta legislatie ramane in vigoare dupa ratificarea Protocolului nr. 1* (a se vedea, printre altele, Kopecky impotriva Slovaciei [MC], nr. 44.912/98, paragrafele 35 si 48-52, CEDO 2004-IX, Broniowski impotriva Poloniei [MC], nr. 31.443/96, AȘ 125, CEDO 2004-V).
7. Concluziile instanței de apel și tăcerea Curții Supreme de Justiție pe marginea capătului de cerere cu privire la restituirea în natură a terenului agricol - art. 12 alin. 2) din Legea nr. 1225/08.12.1992 – intră în gravă contradicție cu prevederile art. 9 alin. 2) (Proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.) și cu prevederile art. 46 din Constituție: (2) *Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire*. (3) *Averea dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă*.
8. În **cererea de chemare** în judecată, reclamanta și-a manifestat dorința de a-i fi restituită casa individuală de locuit deținută în perioada interbelică, și doar cu titlu de excepție, reieșind din probatoriul care va fi prezentat de părți în proces, urma să i-a în calcul eventualitatea restituirii unei alte case individuale de locuit a contravaloarea acesteia. În cazul în care bunurile nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură, fiind privatizate în condițiile legii, se recuperează valoarea lor în formă de compensație bănească sau de valori materiale,

COPIA CORECTĂ
ORIGINALULUI

JUDECĂTOR *Albu* *A. Albu*

luându-se ca bază prețurile de piață în vigoare la data examinării cererii. În speță, bunul imobil – casa individuală de locuit - s-a păstrat și aceasta poate fi restituită reclamantei, la fel ca și terenurile agricole ce pot fi întoarse din fondul de rezervă al autorității publice locale.

9. Dreptul de a obține bunuri compensatorii este dificil de încadrat în orice categorie juridică, însă este evident că are o valoare patrimonială. În consecință, art. 1 din Protocolul nr. 1 este aplicabil, iar omisiunile statului de a respecta acest drept constituie o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantei
10. Sintagme neconstituționale similare se includ la art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, care limitează posibilitatea evaluării bunurilor confiscate doar de către organele cadastrale. Organul cadastral fiind unul de stat, este cointeresat să diminueze valoarea de piață a bunului supus evaluării și nu reprezintă un preț real la care se înstrăinează imobilele de talia celui vizat în acțiune. Mai mult ca atât, organul cadastral nu este în drept să evalueze terenurile, inclusiv cele aferente caselor individuale de locuit, fapt ce duce la diminuarea substanțială a sumei ce ar putea fi adjudecată reclamantei și la încălcarea dreptului la proprietate garantat de constituție.
11. Obligația stabilită la art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992 intră în contradicție cu prevederile art. 27 alin. 2) din Constituție, deoarece este de natură să circumscrie modul de apărare al persoanei supuse represiunii politice, prin evaluarea bunului imobil confiscat la un preț mult inferior celui de piață și prin plasarea acestuia în imposibilitatea de a evalua terenurile confiscate și în consecință lipsirea lui de dreptul la încasarea compensației pentru confiscarea acestor terenuri.
12. Potrivit prevederilor art. 53 din Constituția RM, *Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.*
13. Astfel, statul este obligat să răspundă patrimonial pentru prejudiciile cauzate lui Vasile Gafenco – tatăl reclamantei – prin restituirea integrală a averii confiscate în mod ilegal, odată cu condamnarea sa din rațiuni politico - totalitariste. Or, în aceste circumstanțe, se observă faptul că, prevederile art. 12 alin. 2 și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992 intră în contradicție cu normele Constituționale enunțate supra.
14. Potrivit prevederilor art. 54 din Constituție: *în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.*
15. Astfel, prevederile Legii nr. 1225/08.12.1992 nu pot suprima dreptul cetățenilor la proprietate, care este garantat atât de Constituție cât și de Tratatul internațional la care țara noastră este parte.
16. **Punctul 14 din Hotărârea explicativă a CSJ nr. 35 din 24.10.2003, prevede că instanțele judecătorești vor reține ca în cazurile ce țin de restituirea averii care s-a păstrat în natură la darea hotărârii de admitere a acțiunii în dispozitivul hotărârii se va indica și valoarea reală raportată la prețul de piață al acestor bunuri. În cazul nerespectării acestor cerințe executarea ulterioară a acestor hotărâri devine imposibilă, întrucât prevederile art.252 Cod de procedură civilă vizînd schimbarea modului de executare a hotărârii este inaplicabil.** Certificatele eliberate de Bursa Imobiliară LARA prezintă valoarea reală a bunurilor imobile confiscate, iar raportul de evaluare al Agenției Servicii Publice (instituție de stat de altfel, ca și pârătul) prezintă o valoare de piață sub nivelul acesteia și care nu corespunde realității. Mai mult ca atât, **ASP, Serviciul Cadastral Teritorial Sângerei nu are dreptul de a evalua terenul aferent casei individuale de locuit, or deși am indicat acest fapt în cerere, ASP a evaluat doar casa și cele două anexe, nu și terenul în mărime de 7000**

18

m.p. în pofida faptului că nu are acest drept. Pe cale de consecință, valoarea reală a bunurilor confiscate a fost stabilită conform art. 119 CPC doar prin evaluarea prezentată de Bursa Imobiliară LARA.

- Prevederi relevante din Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova.

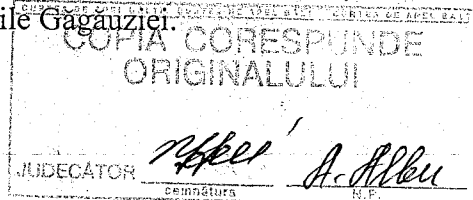
În baza hotărârii menționate supra, Curtea Constituțională a hotărât:

1. În sensul art.135 alin.(1) lit. a) și g) coroborat cu art.20, 115, 116 din Constituție:
    - în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională;
    - excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau de reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu;
    - sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, Curților de Apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza;
    - judecătorul ordinar nu se pronunță asupra temeiniciei sesizării sau conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea următoarelor condiții:
      - 1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art.135 alin.1 lit.a) din Constituție;
      - 2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;
      - 3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;
      - 4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.
- Până la adoptarea de către Parlament a reglementărilor în executarea hotărârii, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate se prezintă Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, Curților de Apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, în temeiul aplicării directe a art.135 alin.(1) lit.a) și g) din Constituție.

Prevederi relevante din Codul jurisdicției Constituționale

Articolul 38. Subiecții cu drept de sesizare

- (1) Curtea Constituțională exercită jurisdicția constituțională la sesizarea făcută de:
- a) Președintele Republicii Moldova;
  - b) Guvern;
  - c) ministrul justiției;
  - d) Curtea Supremă de Justiție;
  - f) Procurorul General;
  - g) deputatul în Parlament;
  - h) fracțiunea parlamentară;
  - i) Avocatul Poporului;
  - i¹) Avocatul Poporului pentru drepturile copilului;
  - j) Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) - în cazurile supunerii controlului constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, ce îngăduesc împuternicirile Gagăuziei.

(2) Subiecții prevăzuți la alin.(1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării:

a) privind revizuirea Constituției, care poate fi făcută de subiecții indicați în Constituție art.141;

b) privind constatarea circumstanțelor ce justifică dizolvarea Parlamentului, care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova;

c) privind constatarea circumstanțelor ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnate de Președintele Parlamentului;

d) ce are ca obiect constituționalitatea unui partid, care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova, de Președintele Parlamentului, de Guvern, de ministrul justiției sau de Procurorul General. Președintele Parlamentului poate face sesizări numai în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, Procurorul General – în temeiul unei hotărâri a colegiului Procuraturii Generale, ministrul justiției – în temeiul unei hotărâri a colegiului Ministerului Justiției.

Articolul 39. Forma și conținutul sesizării

(1) Sesizarea se prezintă în scris în limba moldovenească.

(2) Sesizarea trebuie să fie motivată și să cuprindă:

a) denumirea Curții Constituționale ca instanță sesizată;

b) denumirea și adresa subiectului sesizării;

c) obiectul sesizării;

d) împrejurările pe care subiectul își întemeiază cerințele;

e) cerințele sesizării;

f) alte date referitoare la obiectul sesizării;

g) nomenclatorul documentelor anexate;

h) semnătura subiectului, codul și ștampila lui.

Prevederi relevante din Constituția Republicii Moldova:

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

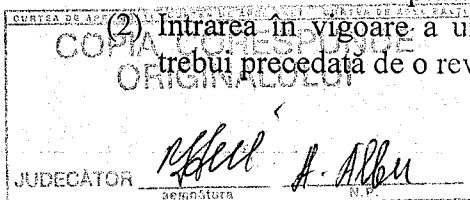
(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Articolul 9

Principiile fundamentale privind proprietatea

2). Proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.

Articolul 26 Dreptul la apărare

- (1) Dreptul la apărare este garantat.
- (2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

- (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate.
- (2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire.
- (3) Avera dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă.
- (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Articolul 53

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

- (1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.
- (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

- (1) în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
  - (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.
- Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.
- Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

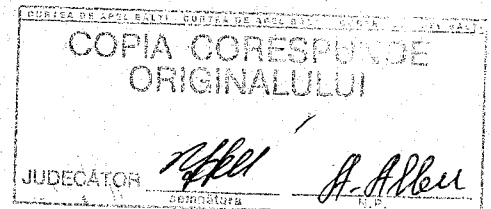
Articolul 127

Proprietatea

- (1) Statul ocrotește proprietatea.
- (2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății.

Articolul 134 Statutul

- (1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.
- Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Articolului 135 Atribuțiile

(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 140 Hotărârile Curții Constituționale

(1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale.

(2) Hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.

Prevederile relevante ale Legii nr.317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională (M.O., 1995, nr. 8, art. 86)

Articolul 4 Atribuțiile

(1) Curtea Constituțională:

a) exercită la sesizare controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

(2) Competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și nu poate fi contestată de nici o autoritate publică.

Prevederile relevante ale Codului jurisdicției constituționale nr. 502- XIII din 16 iunie 1995 (M.O., 1995, nr. 53-54, art. 597)

Articolul 2 Autoritatea de jurisdicție constituțională

(1) Unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova este Curtea Constituțională.

(2) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească, garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Articolul 4

Competența în materie a Curții Constituționale

(1) În exercitarea jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională:

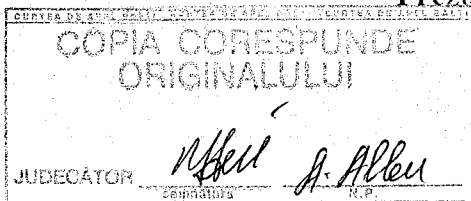
a) efectuează, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

(2) Se supun controlului constituționalității numai actele normative adoptate după intrarea în vigoare a Constituției Republicii Moldova - 27 august 1994.

(3) Curtea Constituțională examinează în exclusivitate chestiuni de drept.

Articolul 7

Prezumția constituționalității actelor normative

Orice act normativ, precum și orice tratat internațional la care Republica Moldova este parte se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul jurisdicției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul cod.

Prevederi relevante ale actelor internaționale la care a subscri Republica Moldova:

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție,;

Orice persoana fizica sau juridica are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decat pentru cauza de utilitate publica si in conditiile prevazute de lege si de principiile generale ale dreptului international.

Prevederi relevante ale Declarației Universale a drepturilor omului, ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.90:

ARTICOLUL 17: 1) Orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură, cât și în asociație cu alții. 2. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.

CONVENȚIA EUROPEANĂ PENTRU DREPTURILE OMULUI

ARTICOLUL 6: Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...]

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

ARTICOLUL 13 Dreptul la un remediu efectiv

Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale."

ARTICOLUL 17 Interzicerea abuzului de drept

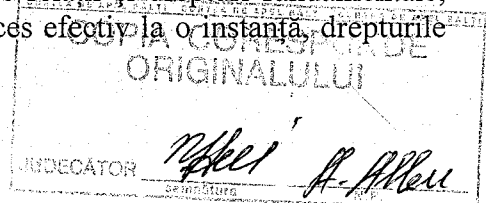
Nici o dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând unui stat, unui grup sau unui individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție.

Prevederi relevante ale Hotărîrii Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din

Constitutia Republicii Moldova sunt următoarele:

53. Pornind de la natura subsidiară a mecanismelor CEDO, statele membre au obligația de a extinde mecanismele de protecție a drepturilor omului la nivel național, în conformitate cu angajamentele ce derivă din procesul de eficientizare a CEDO, asumate în cadrul Conferințelor de la Interlaken (18-19 februarie 2010), Izmir (26-27 aprilie 2011) și Brighton (19-20 aprilie 2012).

60. Curtea menționează că accesul liber la justiție constituie un aspect inerent al dreptului la un proces echitabil, principiu complex, cuprinzând mai multe relații și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină. Fără un acces efectiv la o instanță, drepturile oferite justițiabililor ar fi iluzorii.

61. Astfel, dreptul de acces la justiție este înțeles ca un drept de acces concret și efectiv, care presupune ca justițiabilul să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act constituind o atingere adusă drepturilor sale.

62. Curtea reține că, pentru asigurarea protecției efective a drepturilor omului, nu este suficient a consacra drepturile materiale și a preciza pe cale constituțională condițiile minime pentru realizarea unei justiții echitabile, condiții întregite cu legi organice cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești. Este necesar, de asemenea, a stabili unele garanții procedurale de natură să consolideze mecanismele de protecție a acestor drepturi. Prin respectivele garanții procedurale, dreptul la un proces echitabil urmează a fi asigurat, în consecință, efectiv și eficace.

63. Curtea subliniază că dreptul la un proces echitabil presupune eo ipso prezumția de conformitate a actelor normative interpretate și aplicate de instanța judecătorească în actul de înfăptuire a justiției cu normele constituționale și legislația internațională.

76. Prin urmare, în momentul în care judecătorul ordinar constată sau este invocată de către părți o anumită incertitudine privind constituționalitatea actului aplicabil, acesta este obligat să demareze procesul de exercitare a controlului constituționalității.

79. Astfel, controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate.

80. Curtea menționează că dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil. Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă de asemenea, posibilitate Curții Constituționale, în calitatea sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite controlul asupra puterii legiuitoare cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.

82. Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

(1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. 1) lit. a) din Constituție;

(2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

(3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

(4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

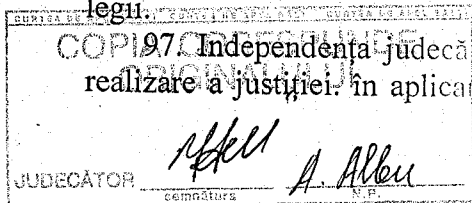
83. Curtea reține că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.

86. Curtea reține că, prin ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței judecătorești.

87. Având în vedere cele menționate, orice instanță judiciară chemată să soluționeze un litigiu, în ipoteza unei îndoieli cu privire la constituționalitatea unei dispoziții, are atât puterea, cât și obligația să se adreseze Curții Constituționale.

96. Curtea reține că, potrivit art. 115 din Constituție, justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. La fel, în virtutea art. 116 din Legea Supremă, judecătorii din cadrul instanțelor de toate nivelele sunt independenți și se supun numai legii.

Independența judecătorilor este unul dintre principiile fundamentale de organizare și realizare a justiției. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie,

subordonare. Având rolul de a soluționa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o putere prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de nici un fel cu privire la activitatea lor judiciară, nici din interiorul, nici din afara sistemului judiciar. Principiile internaționale statuează în mod explicit că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricție și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrângerile/forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească.

98. Prin urmare, Curtea reține că judecătorii trebuie să dispună de suficientă putere și să fie în măsură a și-o exercita în vederea îndeplinirii atribuțiilor. Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nici o ingerință, inclusiv din partea instanței ierarhic superioare."

103. Astfel, Curtea menționează că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literelor a) și g) de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.

107. în același timp, în temeiul art. 135 alin. (1) lit. a) și lit. g), sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza. O astfel de interpretare asigură principiul constituțional al independenței tuturor judecătorilor în soluționarea cauzelor și supremația Constituției în procesul de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale.

Prevederi relevante ale Codului Civil:

Articolul 1 alin. 1):

1. legislația civilă este întemeiată pe recunoașterea egalității participanților la raporturile reglementate de ea, inviolabilității proprietății, libertății contractuale, inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, necesității de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată și de apărare judiciară a lor..

ARTICOLUL 316:

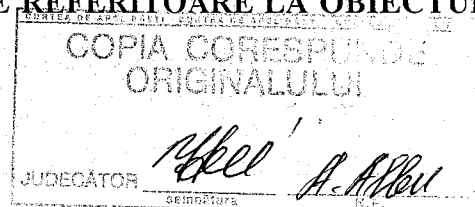
(1) Proprietatea este, în condițiile legii, inviolabilă.

(2) Dreptul de proprietate este garantat. Nimeni nu poate fi silit a ceda proprietatea sa, afară numai pentru cauză de utilitate publică pentru o dreaptă și prealabilă despăgubire. Exproprierea se efectuează în condițiile legii.

ARTICOLUL 317

Tot ceea ce produce bunul, precum și tot ceea ce unește bunul ori se încorporează în el ca urmare a faptei proprietarului, a unei alte persoane ori a unui caz fortuit, revine proprietarului dacă legea nu prevede altfel.

V. EXPUNEREA DATELOR SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

1. Până în prezenta, Curtea Constituțională, nu a emis o hotărâre având ca obiect excepția de neconstituționalitate a practicii de aplicare a dispozițiilor art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova

VI. EXPUNEREA CERINTELOR AUTORULUI SESIZĂRII

Consider că sunt întrunite condițiile, menționate în Hotărârea Curții Constituționale nr.2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art.135 alin.(1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova:

1. obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art.135 alin.1 lit. a) din Constituție – instanța de judecată sesizează Curtea Constituțională pentru a se expune referitor la verificarea constituționalității art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova

2. excepția urmează a fi ridicată de către instanța de judecată, or în calitatea mea de avocat formulez cererea privind neconstituționalitatea art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova

3. prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei, or obiect de ridicarea excepției de neconstituționalitate constituie art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova

4. nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate – din analiza jurisprudenței Curții Constituționale, nu am depistat vre-o hotărâre anterioară a Curții în privința problemei expuse mai sus.

În consecință, solicităm Curții Constituționale, să verifice constituționalitatea art. 12 alin. 2) și art. 12 alin. 8) lit. a) din Legea nr. 1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art. 1 alin. 3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova.

VII. ACTELE ANEXATE

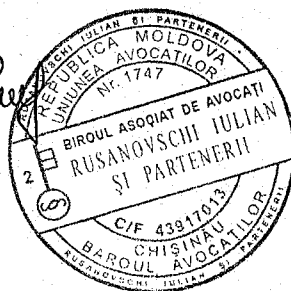
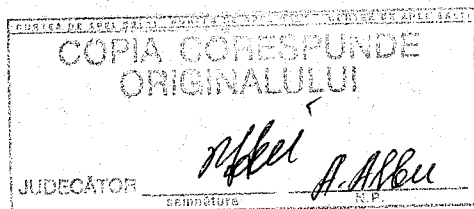
1. Copia Deciziei Curții de Apel Bălți;
2. Copia Curții Supreme de Justiție;
3. Copia hotărârii Judecătorei Sângerei privind constatarea confiscării averii.

VIII. DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURILE

Declarăm pe onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte. Cu respect,

Avocat: Rusanovschi Iulian

05.03.2018

CURTEA DE APEL BĂLȚI

Prima instanță: Judecătoria Bălți, sediul Sîngerei, judecător Cristina Cheptea
Dosar nr.2a-47/2018

ÎNCHEIERE

25 septembrie 2018
Instanța constituită din:
Președinte, judecător
Judecători
Grefier

mun.Bălți

Ana Albu
Eugeniu Bejenaru, Aurelia Toderaș
Cristina Svaracevski

examinînd în ședință publică, cererea formulată de avocatul Rusanovschi Iulian, în interesele lui Colgiu Eleonora, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, în cauza civilă la cererea de chemare în judecată formulată de Colgiu Eleonora în contradictoriu cu Consiliul raional Sîngerei, privind restituirea bunurilor confiscate ilegal sau încasarea contravalorii bunurilor confiscate,

CONSTATĂ:

Reclamanta Colgiu Eleonora, la 08.02.2016 a formulat cerere de chemare în judecată în contradictoriu cu pîrîtul Consiliul raional Sîngerei, solicitînd pronunțarea unei hotărîri privind restituirea bunurilor confiscate ilegal sau încasarea contravalorii bunurilor confiscate.

În motivarea cererii de chemare în judecată reclamanta Colgiu Eleonora a invocat că, Vasile Gafenco s-a născut în localitatea Sîngerei, la 01 ianuarie 1886, fapt atestat prin Extrasul de pe actul de naștere nr.3765, eliberat de Arhiva Națională a Republicii Moldova. Vasile Gafenco a fost un politician român, deputat în Sfatul Țării din partea Comitetului Executiv al Sfatului Ofițerilor și Ostașilor Moldoveni din Odesa, fapt ce se probează prin Izvodul deputaților Sfatului Țării, organul suprem al Basarabiei. La 27 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România. Astfel, la 31 martie 1928, în Monitorul Oficial al României s-a publicat Legea pentru împrăștierea foștilor deputați din Sfatul Țării... cari au înlăptuit Unirea Basarabiei cu țara mamă, conform căreia: „foștii deputați în Sfatul Țării și membri ai guvernelor Basarabiei autonome, cari au înlăptuit Unirea, se împrăștiăresc, cu prețul de expropriere, din rezervele de pămînt ale Statului în Basarabia, cu câte un lot de pămînt în întindere de 50 ha fiecare”.

Atenționează că, Vasile Gafenco, a locuit permanent în orașul Sîngerei, unde își întemeiase o gospodărie formată din locuință construită din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferen de 7000 m.p. construită în anul 1900, saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependințe cu suprafața de 80 m.p. Casa individuală de locuit a familiei Gafenco s-a aflat pe locul Liceului Teoretic nr.1, din Sîngerei. Concomitent, Vasile Gafenco a deținut cu

drept de proprietate 11 ha, 25 ari și 5000 m.p. de vii, 5ha, 50 ari teren arabil, 2 ha islaz, 50 ari teren neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei. Aceste aspecte sunt probate, la rândul lor, de extrasele obținute de la Arhiva Națională a Republicii Moldova și prin declarațiile a doi martori oculari, ce se anexează la dosar.

Aceste bunuri au fost deținute de Vasile Gafenco până în momentul în care, prin Ordonanța de alegere a măsurilor represive din 26.10.1940 s-a stabilit:

Anchetatorul NKVD din jud.Bălți, sergent MARCOV, examinând materialele parvenite către NKVD (Bălți) privitor la activitatea infracțională a cetățeanului Gafenco Vasile Gheorghe, a.n. 1887, născut în s. Sângerei, plasa Sângerei, jud. Bălți, de profesie și specialitate agricultor, mare chiabur, fost membru al partidului țărăniștilor, are 3 clase, naționalitatea moldovean, căsătorit, a constatat că Gafenco Vasile Gheorghe este bănuțit în săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.54 și 13 din CP al RSSU și luînd în considerare că Gafenco Vasile aflându-se în libertate se poate sustrage judecătii și anchetei, iar din aceste motive conducându-se de art.143 și 156 CPP al RSSU, a ordona a aplica cu titlu de măsură preventivă pentru tenativa de sustragere de la anchetă și judecată lui Gafenco Vasile Gheorghe punerea în stare de arest, fapt despre care conform art.144 CPP al RSSU a-l înștiința pe cel arestat sub semnătură în prezenta ordonanță. În conformitate cu art.158 CPP al RSSU a trimite o copie a ordonanței procurorului și șefului închisorii pentru familiarizarea cu dosarul personal al deținutului.

În temeiul procesului verbal nr.10, al adunării extraordinare a NKVD din 18.01.1941, s-a decis: Gafenco Vasile Gheorghe, ca element social periculos, a-l închide într-un lagăr de muncă și reeducare, pe un termen de 8 ani, calculând termenul din 15.11.1940.

Astfel, Vasile Gafenco a fost deportat în Siberia de sovietici în iarna lui 1941, iar la 16.03.1942 a decedat în regiunea Arhanghelsk, actualmente Federația Rusă. Avera lui Vasile Gafenco a fost ilicit și abuziv confiscată de autoritățile sovietice.

Familia sa, formată din soția Gafenco Elena, copii Valeriu, Valentina, Eleonora și Elisabeta s-au refugiat în România. Astăzi a mai rămas în viață Gafenco Eleonora, născută la 04 septembrie 1926 în Sângerei, actualmente Republica Moldova. Calitatea sa de moștenitor se atestă prin Certificatul de calitate de moștenitor nr.48, din 28 aprilie 2015, act care confirmă și faptul că Eleonora Colgiu (Gafenco) este unicul moștenitor legal al defunctului Vasile Gafenco.

Concomitent, atenționează asupra faptului că Eleonora Colgiu (Gafenco) **deține și cetățenia Republicii Moldova**, fapt atestat prin certificatul de naștere eliberat de Serviciul Stare Civilă al Republicii Moldova.

După un proces îndelungat de căutări, sesizări, interpelări și după restabilirea certificatului de deces al defunctului Vasile Gafenco, la 16.11.2015, a fost emis certificatul de reabilitare nr.21-422/15-2272 și eliberat de Procuratura Generală a Republicii Moldova, act prin care se atestă că: Gafenco Vasile Gheorghe, a.n. 1886 originar și locuitor din s. Sângerei, raionul Sângerei, județul

Bălți, RSSM, arestat la 15 noiembrie 1940 și condamnat ilegal din motive politice la 18 ianuarie 1941 prin Decizia Consfăturii Speciale de pe lângă NKVD URSS în temeiul art. 54-13 CP al RSSU la 8 ani privațiune de libertate ca membru al partidului țărănist, **a fost reabilitat de către Procuratura RSSM la 30 martie 1989** în conformitate cu art.1 al Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 16.01.1989 „Cu privire la măsurile suplimentare întru restabilirea echității față de victimele represiunilor din anii -30-40 și începutul anilor 50”.

La 15.12.2015, a formulat cerere prealabilă către Comisia Specială de pe lângă Consiliul raional Sângerei, prin care a solicitat restituirea tuturor bunurilor ce au aparținut cu titlu de proprietate defunctului Vasile Gafenco, sau contravaloarea în bani a acestora.

Cu regret, cerințele au fost respinse prin scrisoarea nr.02/4-7/30 din 15.01.2016, invocându-se faptul că petenta Colgiu (Gafencu) Eleonora nu ar deține cetățenia Republicii Moldova, nu se restituie terenurile, pădurile plantațiile scoase din circuitul civil ce nu au legătură cu represiunile politice și faptul că asemenea cereri se depun în termen de 3 ani de la data aducerii la cunoștință a persoanei interesate despre decizia de reabilitare. Cu aceste argumente sterile nu este de acord din următoarele considerente:

- în primul rând, Eleonora Colgiu (Gafencu) deține și cetățenia Republicii Moldova, iar art.12 din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, stabilește această restricție (deținerea cetățeniei R.Moldova) doar față de persoanele care au fost supuse direct represiunilor, nu și față de moștenitorii acestora.

- Comisia a interpretat eronat prevederile art.12 alin. 2) din Legea nr.1225/08.12.1992 care stipulează că: „nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice”. Or, această prevedere legală se referă la bunurile imobile ce au fost naționalizate din motive ce nu au legătură cu represiunile politice. Dar Vasile Gafenco a fost lipsit de bunurile sale exact din cauza represării politice, iar deținerea celor 50 de ha de teren a fost folosită de NKVD pe post de cap de acuzare. Cu atât mai mult că art.12¹ prevede modalitatea restituirii tuturor bunurilor rechiziționate, confiscate abuziv de către stat, și care urmează a fi restituite persoanei cuvenite.

- Cu privire la termenul invocat de Comisie, atenționează că, reclamanta a aflat despre faptul reabilitării la Vasile Gafenco la 16.11.2015 prin intermediul certificatului eliberat de Procuratura Generală, și s-a adresat către Comisia Specială de pe lângă Consiliul Raional Sângerei cu privire la restituirea averii în termen de o lună (deși legea prevede un termen de 3 ani). Consideră că acțiunea este depusă în termen.

În drept, consideră că instanța de judecată urmează să admită pretențiile integral din următoarele considerente:

În temeiul art.17 din Declarația Universală a Drepturilor Omului: „orice persoana are dreptul la proprietate, atit singura, cât și în asociație cu alții. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa”. Iar art.1 din Primul Protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevede că: „orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decît pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”.

Legea supremă a Republicii Moldova (Constituția) stabilește la art.46 faptul că: „ (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate. (2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat”. Iar art.127 din Constituție menționează că: „(1) statul ocrotește proprietatea. (2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății”.

Prevederea legală de bază, care prevede obligativitatea pârâtului de a restitui bunurile defunctului Vasile Gafenco sau contravaloarea acestora, este art.12 din Legea 1225 din 08.12.1992 care stipulează: „cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie, la cererea lor sau a moștenitorilor lor, bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor. Acest articol prevede dreptul moștenitorilor de a cere restituirea averii, indiferent de cetățenia pe care o dețin.

În cazul în care bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie în legătură cu represiunile politice nu pot fi restituite, valoarea acestora se recuperează prin achitarea de compensații, în baza cererii depuse de persoanele reabilitate sau de moștenitorii acestora. Prin prisma acestei prevederi legale, constată că pretenția pârâtului cu privire la faptul că Legea ar interzicea restituirea bunurilor imobile amintite în cererea prealabilă (terenuri ș.a.) este una nefondată și ilicită.

Cu acordul persoanelor supuse represiunilor politice și ulterior reabilitate sau al moștenitorilor acestora, restituirea în natură a caselor de locuit poate fi înlocuită prin recuperarea valorii lor, evaluate prin aplicarea prețurilor de piață în vigoare la data satisfacerii cererii, sau prin acordarea, în mod prioritar, a unui spațiu locativ amenajat.

Reclamanta își manifestă dorința de a-i fi restituiă casa individuală de locuit deținută în perioada interbelică, dar dacă instanța va constata că acest fapt este imposibil, atunci restituirea unei alte case individuale de locuit a contravalorii acesteia.

În cazul în care bunurile nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură, fiind privatizate în condițiile legii, se recuperează valoarea lor în formă de

compensație bănească sau de valori materiale, luându-se ca bază prețurile de piață în vigoare la data examinării cererii”.

În temeiul art.12¹ din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice: „ cererile de restituire a bunurilor sau de recuperare a valorii acestora prin achitarea de compensații sînt examinate de comisiile speciale create de autoritățile administrației publice locale a raioanelor, municipiilor Chișinău și Bălți, unității teritoriale autonome Găgăuzia, în al căror teritoriu persoanele reabilite au domiciliat la momentul reprimării... Cererea de restituire a bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie ori de recuperare a valorii acestora se înaintează în decurs de 3 ani de la data înștiințării persoanei supuse represiunilor despre reabilitarea acesteia și se examinează în termen de pînă la 6 luni din ziua depunerii”. A făcut, trimitere la această prevedere legală pentru a demonstra instanței că reclamanta a respectat întocmai exigențele legii cu privire la termenii instituți pentru acest tip de acțiuni.

Consideră că, pârâțul în mod eronat a făcut trimitere la tratatul bilateral existent între România și R. Moldova, deoarece la art.12¹ din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice se prevede că: „în cazul cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice pe teritoriid altui stat, ale căror bunuri au fost confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie pe teritoriid care în prezent nu aparține Republicii Moldova, restituirea sau recuperarea valorii acestor bunuri se efectuează în baza tratatului dintre Republica Moldova și statul respectiv”. În aceste condiții, pârâțul era obligat să satisfacă cererea prealabilă a moștenitorului Colgiu (Gafenco) Eleonora, deoarece bunurile confiscate se află astăzi pe teritoriul Republicii Moldova, iar moștenitorul deține cetățenia Republicii Moldova, deși acest fapt nu constituie o exigență legală.

În aceeași ordine de idei, fac trimitere la p.4 din Hotărârea explicativă a Plenului CSJ nr.35 din 24.10.2003 unde se prevede că: „la judecarea litigiilor privind restituirea averii confiscate, recuperarea valorii ei și achitarea compensației instanțele judecătorești trebuie să țină cont de faptul că, potrivit art.3 din Legea nr.1225-XII din 08.12.1992, persoanele care au fost supuse represiunilor politice sînt declarate nevinovate, reabilite în fața societății și reintegrate în drepturi prin decizia organului respectiv adoptată în baza cererii depuse de către persoana supusă represiunilor ori de alte persoane fizice sau juridice, sau din oficiu”. De asemenea, punctul 9 din Hotărârea CSJ nr.35/2003 stabilește că persoanelor supuse represiunilor politice și ulterior reabilite, la cererea lor, li se restituie averea confiscată, naționalizată sau luată în alt mod.

La punctul 10 din hotărârea amintită mai sus se confirm regula din Legea nr.1225/08.12.1992 cu privire la faptul că: „cererea cu privire la restituirea averii confiscate, naționalizate sau luate în orice alt mod, recuperarea valorii acesteia ori achitarea compensațiilor se prezintă consiliului raional, primăriilor municipiilor, în teritoriul cărora persoanele reabilite au domiciliat pînă a fi represate, în decurs

de 3 ani din data înștiințării despre reabilitare... Se va reține că prin „restituirea averii” se înțelege întoarcerea averii care s-a păstrat în natură; prin „recuperarea valorii” se înțelege recuperarea valorii reale a bunului raportată la prețul de piață la data examinării; prin „achitarea compensațiilor” se înțelege achitarea unei compensații unice prevăzute în lege. Litigiile pe marginea refuzului de restituire a averii, recuperare a valorii bunurilor sau achitare a compensației unice se vor examina de instanțele de drept comun în ordinea generală, deoarece actul administrativ contestat vizează un drept patrimonial.

Moștenitorilor persoanelor reabilite li se restituie averea sau li se recuperează valoarea acesteia, ori li se achită compensația pentru avere în situația când ei prezintă certificatul de moștenire ori alte documente care adevăresc vocația sa succesorală, stabilește punctul 13 din Hotărârea explicativă a CSJ nr.35 din 24.10.2003, iar p.14. prevede că instanțele judecătorești vor reține ca în cazurile ce țin de restituirea averii care s-a păstrat în natură la darea hotărârii de admitere a acțiunii în dispozitivul hotărârii se va indica și valoarea reală raportată la prețul de piață al acestor bunuri. În cazul nerespectării acestor cerințe executarea ulterioară a acestor hotărâri devine imposibilă, întrucât prevederile art.252 Cod de procedură civilă vizînd schimbarea modului de executare a hotărârii este inaplicabil.

Conform informației eliberată de Bursa imobiliară LARA, valoarea medie de piață a 1 ha de teren cu destinație agricolă amplasat în extravilanul satului Rădoaia, constituie 15300 – 16800 lei, iar valoarea medie de piață a 1 ha de teren cu destinație agricolă amplasat în extravilanul orașului Sângerei, constituie 23000 – 25000 lei. Aceeași instituție confirmă că valoarea medie de piață a unei case de locuit cu suprafața de 200 m.p., construită din piatră tăiată, acoperită cu tablă și terenul aferent cu suprafața de 7000 m.p., amplasate în orașul Sângerei, str. Nicolae Testemițeanu 12, constituie suma de 820000 – 970000 lei.

Articolul 19 din Legea 1225 pe 08.12.1992 prevede că: „litigiile în legătură cu reabilitarea victimelor represiunilor politice se examinează în toate instanțele judecătorești fără taxa de timbru”.

În temeiul art.15 din DUDO, art.1 din protocolul 1 adițional la Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art.46 și 127 din Constituție, art.12 și 12¹, 19 din Legea 1225/08.12.1992, art.14, 16 din Legea contenciosului administrativ, art.1499, 1500 Cod civil al RM, art.166, 167, 85 alin.1) lit. d) Cod de Procedură Civilă, punctele 2, 4, 8, 9, 10, 13, 14 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 35/24.10.2003, Recomandarea nr.60 a Plenului CSJ cu privire la restituirea averii, solicită admiterea integrală a cererii de chemare în judecată; restituirea bunurilor confiscate ilegal, și anume de a restitui locuința construită din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferent de 7000 m.p. construită în anul 1900, saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependențe cu suprafața de 80 m.p, sau contravaloarea acestor imobile; restituirea celor 11 ha 25 ari și 5000 m.p. de vii, 5 ha 50 ari teren arabil, 2 ha islaz, 50 ari teren

neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei, sau contravaloarea acestora; restituirea celor 50 ha de teren acordate în anul 1928 prin Legea pentru împrăștierea foștilor deputați din Sfatul Țării precum și a foștilor membri ai guvernelor autonome ale Basarabiei, care au înfăptuit Unirea Basarabiei cu Țara Mumă sau contravaloarea acestora”.

Prin hotărârea judecătorei Bălți, sediul Sângerei, din 24.01.2017, s-a admis parțial cererea de chemare în judecată formulată de Eleonora Colgiu privind restituirea bunurilor confiscate ilegal sau încasarea contravalorii bunurilor confiscate. S-a încasat în beneficiul lui Colgiu Eleonora din contul Consiliului Raional Sângerei echivalentul bănesc al bunurilor confiscate în sumă totală de 2039250 (două milioane treizeci și nouă mii două sute cincizeci) lei, care se compune din: 820000 (opt sute douăzeci mii) lei valoarea construcțiilor - casă de locuit cu suprafața de 200 m.p., construcții accesorii cu suprafața totală de 130 m.p. și a terenului aferent casei cu suprafața de 7000 m.p.; 765000 (șapte sute șizeci și cinci mii) lei valoarea celor 50 ha teren arabil amplasat în extravilanul com. Rădoaia, r-nul Sângerei și 454250 (patru sute cincizeci și patru mii două sute cincizeci) lei valoarea terenurilor agricole cu suprafața totală de 19 ha 75 ari, toate amplasate în extravilanul or.Sângerei, r-nul Sângerei și care se compun din: 11 ha și 25 ari – teren agricol, 50 ari – vii, 5 ha 50 ari – teren arabil, 2 ha – islaz și 50 ari – teren neprelucrat. În rest acțiunea privind restituirea bunurilor confiscate ilegal sau încasarea contravalorii bunurilor confiscate, s-a respins ca nefondată.

La 23.02.2017, Consiliul raional Sângerei a declarat apel împotriva hotărârii judecătorei Bălți, sediul Sângerei, din 24.01.2017, solicitând admiterea apelului în sensul declarat, casarea parțială a hotărârii instanței de fond, cu pronunțarea unei noi hotărâri prin care să fie integral cererea de chemare în judecată, (f.d.124).

La 12.03.2018, prin intermediul Secției de Evidență și Documentare Procesuală Cuții de Apel Bălți, avocatul Rusanovschi Iulian în interesele lui Colgiu Eleonora a formulat cerere prin care solicită Curții Constituționale să verifice constituționalitatea **art.12 al.2) și art.12 al.8 lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992**, în sensul corespunderii cu art.art.1 al.(3); 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 al.1) din Constituția RM.

În motivarea cererii avocatul Rusanovschi Iulian, în interesele lui Colgiu Eleonora, a invocat că, la 08 februarie 2016, în interesele reclamantei Colgiu Eleonora a fost înregistrată la Judecătoria Sângerei cererea de chemare în judecată cu privire la restituirea averii confiscate sau încasarea contravalorii acesteia.

Vasile Gafenco, a locuit permanent în orașul Sângerei, unde își întemeiase o gospodărie formată din locuință construită din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferen de 7000 m.p. construită în anul 1900, saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependințe cu suprafața de 80 m.p. Casa individuală de locuit a familiei Gafenco s-a aflat pe locul Liceului Teoretic nr.1 din Sângerei. Concomitent, Vasile Gafenco a deținut cu drept de proprietate 11 ha 25 ari și 5000

m.p. de vii, 5 ha 50 ari teren arabil, 2 ha islaz, 50 ari teren neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei. Aceste aspecte sunt probate, la rândul lor, de extrasele obținute de la Arhiva Națională a Republicii Moldova și prin declarațiile a doi martori oculari.

Aceste bunuri au fost deținute de Vasile Gafenco până în momentul în care a fost supus represiunilor politice, or în temeiul procesului verbal nr.10 al adunării extraordinare a NKVD din 18.01.1941 s-a decis: Gafenco Vasile Gheorghe, ca element social periculos, a-l închide într-un lagăr de muncă și reeducare, pe un termen de 8 ani, calculând termenul din 15.11.1940. Astfel, Vasile Gafenco a fost deportat în Siberia de sovietici în iarna lui 1941, iar la 16.03.1942 a decedat în regiunea Arhanghelsk, actualmente Federația Rusă.

Faptul că averea lui Vasile Gafenco a fost ilicit și abuziv confiscată de autoritățile sovietice a fost constatat prin intermediul Hotărârii definitive și irevocabile pronunțate de Judecătoria Sângerei la 19.12.2016. Această instanță a stabilit că averea deținută de Vasile Gafenco în or.Sângerei și comuna Rădoaia până la 15.11.1940, a fost confiscată abuziv în urma condamnării acestuia la privațiune de libertate, după cum urmează:

- locuința construită în or.Sângerei din piatră și acoperită cu tablă, cu suprafața de 200 m.p. și teren aferent de 7000 m.p. construită în anul 1900;
- saivan pentru oi de 50 m.p. și alte dependințe cu suprafața de 80 m.p.;
- 11 ha 25 ari și 5000 m.p. de vii;
- 5 ha 50 ari teren arabil;
- 2 ha islaz;
- 50 ari teren neprelucrat ce se aflau în orașul Sângerei;
- 50 ha de teren acordate în anul 1928 prin Legea pentru împrumutarea foștilor deputați din Sfatul Țării precum și a foștilor membri ai guvernelor autonome ale Basarabiei, care au înfăptuit Unirea Basarabiei cu Țara Mumă deținute în comuna Rădoaia.

La 16.11.2015, a fost emis certificatul de reabilitare nr.21-422/15-2272 și eliberat de Procuratura Generală a Republicii Moldova, act prin care se atestă că: Gafenco Vasile Gheorghe, a.n.1886 originar și locuitor din s.Sângerei, raionul Sângerei, județul Bălți RSSM, arestat la 15 noiembrie 1940 și condamnat ilegal din motive politice la 18 ianuarie 1941 prin Decizia Consfătuirii Speciale de pe lângă NKVD URSS în temeiul art.54-13 CP al RSSU la 8 ani privațiune de libertate ca membru al partidului țărănist, a fost reabilitat de către Procuratura RSSM la 30 martie 1989 în conformitate cu art.1 al Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 16.01.1989 „Cu privire la măsurile suplimentare întru restabilirea echității față de victimele represiunilor din anii 30-40 și începutul anilor 50”.

Contestând în instanță refuzul Consiliului raional Sângerei de a restitui bunurile confiscate, instanța de fond a admis parțial acțiunea și a obligat pârâtul să achite doamnei Colgiu Eleonora echivalentul bănesc al bunurilor confiscate în sumă totală de 2.039.250 MDL.

Curtea de Apel Bălți a casat integral hotărârea instanței de fond prin Decizia din 12.09.2017, unde instanța de apel încearcă să demonstreze faptul că, reprezentantul reclamantei ar fi refuzat să prezinte o altă evaluare pentru casa individuală de locuit și anexele acesteia, considerând suficientă evaluarea prezentată de Bursa Imobiliară LARA. În consecință, acest temei a servit ca argument de bază pentru admiterea apelului și casarea hotărârii instanței de fond. Instanța de apel a interpretat eronat prevederile art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) al Legii 1225/08.12.1992, prin care se interzice restituirea bunurilor imobile confiscate și evaluarea acestora exclusiv de către organele cadastrale.

În această ordine de idei vin în contradicție cu prevederile Constituției:

- art.12 alin. 2) al Legii 1225/08.12.1992: nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice;

- art.12 alin.8) lit.a) al Legii 1225/08.12.1992: valoarea bunurilor se determină în felul următor: a) bunurile imobiliare se evaluează în baza calculelor efectuate de oficiul cadastral teritorial, conform prețurilor de piață în vigoare la data examinării cererii.

Aplicarea dispozițiilor art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) al Legii 1225/08.12.1992, în sensul invocat de către instanța de apel și inclusiv în practica Curții Supreme de Justiție, dar și în sensul lor direct prevăzut de Legea nr.1225/08.12.1992, contravine exigențelor art.1 alin.3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin.1) din Constituția Republicii Moldova și art.1 din Protocolul nr.1 al CEDO.

În conformitate cu art.1 alin.3) al Constituției R.Moldova Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate. Nici o lege nu poate îngădi drepturile și libertățile omului, în speță cele privind respectarea dreptului de proprietate și a bunurilor persoanei.

În aceste circumstanțe, art.12 alin.2) din Legea nr.1225/08.12.1992 nu poate constitui un temei pentru instanțele judecătorești (indiferent de gradul acestora) să respingă acțiunea reclamantei Colgiu Eleonora cu privire la restituirea bunurilor confiscate. Dreptul de proprietate este perpetuu și absolut, și nu poate fi prescris de normele unei legi ordinare în condițiile în care există o hotărâre de judecată definitivă și irevocabilă prin care se stabilește lista bunurilor imobile confiscate arbitrar de către autoritățile statului de la tatăl reclamantei, în urma condamnării la privațiune de libertate prin acțiuni de represiune politică.

Articolul 4 din Constituție prevede faptul că dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale. La rândul său, art.8 din Legea fundamentală să respecte tratatele internaționale la care este parte.

Așadar, sintagma: art.12 alin.2) din Legea nr.1225/08.12.1992 vine în contradicție gravă cu principiul respectării proprietății private, deoarece art.1 din Protocolul nr.1 la Convenție prevede că: orice persoana fizica sau juridica are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauza de utilitate publica și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional. Noțiunea de „bunuri” poate cuprinde atât „bunuri actuale”, cât și valori patrimoniale inclusiv, în anumite situatii bine stabilite, creanțe al căror titular demonstrează că acestea au o bază suficienta în dreptul intern și în virtutea carora reclamantul poate pretinde ca are cel puțin o „speranța legitima” să obtina exercitarea efectiva a unui drept de proprietate (a se vedea Draon impotriva Franței [MC], nr.1.513/03, AȘ 65, CEDO 2005-IX).

Obstacolul nejustificat în calea exercitării de către reclamant a „dreptului sau la respectarea bunurilor” rezultă dintr-un cadru legal, reglementar și administrativ care s-a dovedit a fi neadecvat, implementat de autorități vizând o categorie determinata de cetățeni, și anume beneficiarii masurilor de retrocedare a bunurilor naționalizate sau confiscate de statul comunist. CEDO a stabilit că atunci cand un stat contractant, dupa ce a ratificat Convenția, inclusiv Protocolul nr.1, adopta o legislație care prevede restituirea totala sau parțiala a bunurilor confiscate de către unui regim anterior, o legislație similara poate fi considerata ca si cum ar genera un nou drept de proprietate protejat de art.1 din Protocolul nr.1 în favoarea persoanelor care întrunesc condițiile de restituire. Același principiu se poate aplica si in privința dispozițiilor de restituire sau de despăgubire stabilite in baza unei legislații adoptate inainte de ratificarea Convenției, daca aceasta legislație ramane in vigoare dupa ratificarea Protocolului nr.1 (a se vedea, printre altele, Kopecky impotriva Slovaciei [MC], nr.44.912/98, paragrafele 35 si 48-52, CEDO 2004-IX, Broniowski impotriva Poloniei [MC], nr. 31.443/96, AȘ 125, CEDO 2004-V).

Concluziile instanței de apel și tăcerea Curții Supreme de Justiție pe marginea capătului de cerere cu privire la restituirea în natură a terenului agricol - art.12 alin.2) din Legea nr.1225/08.12.1992 – intră în gravă contradicție cu prevederile art.9 alin.2) (Proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.) și cu prevederile art.46 din Constituție: (2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. (3) Avera dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

În cererea de chemare în judecată, reclamanta si-a manifestat dorința de a-i fi restituia casa individuală de locuit deținută în perioada interbelică, și doar cu titlu de excepție, reieșind din probatoriul care va fi prezentat de părți în proces, urma să i-a în calcul eventualitatea restituirii unei alte case individuale de locuit a contravaloarea acesteia. În cazul în care bunurile nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură, fiind privatizate în condițiile legii, se recuperează valoarea lor

în formă de compensație bănească sau de valori materiale, luându-se ca bază prețurile de piață în vigoare la data examinării cererii. În speță, bunul imobil – casa individuală de locuit - s-a păstrat și aceasta poate fi restituită reclamantei, la fel ca și terenurile agricole ce pot fi întoarse din fondul de rezervă al autorității publice locale.

Dreptul de a obține bunuri compensatorii este dificil de încadrat în orice categorie juridică, însă este evident că are o valoare patrimonială. În consecință, art.1 din Protocolul nr.1 este aplicabil, iar omisiunile statului de a respecta acest drept constituie o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantei.

Sintagme neconstituționale similare se includ la art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, care limiteaza posibilitatea evaluării bunurilor confiscate doar de către organele cadastrale. Organul cadastral fiind unul de stat, este cointeresat să diminueze valoarea de piață a bunului supus evaluării și nu reprezintă un preț real la care se înstrăinează imobilele de talia celui vizat în acțiune. Mai mult ca atât, organul cadastral nu este în drept să evalueze terenurile, inclusiv cele aferente caselor individuale de locuit, fapt ce duce la diminuarea substanțială a sumei ce ar putea fi adjudecată reclamantei și la încălcarea dreptului la proprietate garantat de constituție.

Obligația stabilită la art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992 intră în contradicție cu prevederile art.27 alin.2) din Constituție, deoarece este de natură să circumscrie modul de apărare al persoanei supuse represiunii politice, prin evaluarea bunului imobil confiscat la un preț mult inferior celui de piață și prin plasarea acestuia în imposibilitatea de a evalua terenurile confiscate și în consecință lipsirea lui de dreptul la încasarea compensației pentru confiscarea acestor terenuri.

Potrivit prevederilor art.53 din Constituția RM, Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

Astfel, statul este obligat să răspundă patrimonial pentru prejudiciile cauzate lui Vasile Gafenco – tatăl reclamantei – prin restituirea integrală a averii confiscate în mod ilegal, odată cu condamnarea sa din rațiuni politico – totalitariste. Or, în aceste circumstanțe, se observă faptul că, prevederile art.12 alin.2 și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992 intră în contradicție cu normele Constituționale enunțate supra.

Potrivit prevederilor art.54 din Constituție: în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

Astfel, prevederile Legii nr.1225/08.12.1992 nu pot suprima dreptul cetățenilor la proprietate, care este garantat atât de Constituție cât și de Tratatul internațional la care țara noastră este parte.

Punctul 14 din Hotărârea explicativă a CSJ nr.35 din 24.10.2003, prevede că instanțele judecătorești vor reține ca în cazurile ce țin de restituirea averii care s-a păstrat în natură la darea hotărârii de admitere a acțiunii în dispozitivul hotărârii se va indica și valoarea reală raportată la prețul de piață al acestor bunuri în cazul nerespectării acestor cerințe executarea ulterioară a acestor hotărâri devine imposibilă, întrucât prevederile art.252 Cod de procedură civilă vizînd schimbarea modului de executare a hotărârii este inaplicabil. Certificatele eliberate de Bursa Imobiliară LARA prezintă valoarea reală a bunurilor imobile confiscate, iar raportul de evaluare al Agenției Servicii Publice (instituție de stat de altfel, ca și pârâtul) prezintă o valoare de piață sub nivelul acesteia și care nu corespunde realității. Mai mult ca atât, ASP, Serviciul Cadastral Teritorial Sângerei nu are dreptul de a evalua terenul aferent casei individuale de locuit, or deși a indicat acest fapt în cerere, ASP a evaluat doar casa și cele două anexe, nu și terenul în mărime de 7000 m.p. în pofida faptului că nu are acest drept. Pe cale de consecință, valoarea reală a bunurilor confiscate a fost stabilită conform art.119 CPC doar prin evaluarea prezentată de Bursa Imobiliară LARA.

- Prevederi relevante din Hotărârea Curții Constituționale nr.2 din 09.02.2016 pentru interpretarea art.135 al.(1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova.

În baza hotărârii menționate supra, Curtea Constituțională a hotărât:

În sensul art.135 alin.(1) lit.a) și g) coroborat cu art.20, 115, 116 din Constituție:

- în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională;

- excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau de reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu;

- sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, Curților de Apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza;

- judecătorul ordinar nu se pronunță asupra temeiniciei sesizării sau conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea următoarelor condiții:

1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art.135 alin.1 lit.a) din Constituție;

33

2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

Până la adoptarea de către Parlament a reglementărilor în executarea hotărârii, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate se prezintă Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, Curților de Apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, în temeiul aplicării directe a art.135 alin.(1) lit.a) și g) din Constituție.

Articolul 38 al Codului jurisdicției Constituționale prevede că, (1) Curtea Constituțională exercită jurisdicția constituțională la sesizarea făcută de: a) Președintele Republicii Moldova; b) Guvern; c) ministrul justiției; d) Curtea Supremă de Justiție; f) Procurorul General; g) deputatul în Parlament; h) fracțiunea parlamentară; i) Avocatul Poporului; i¹) Avocatul Poporului pentru drepturile copilului; j) consiliile unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) – în cazurile de supunere controlului constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor, ordonanțelor și a dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, care nu corespund art. 109 și, respectiv, art. 111 din Constituția Republicii Moldova.

(2) Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării: a) privind revizuirea Constituției, care poate fi făcută de subiecții indicați în Constituție art. 141; b) privind constatarea circumstanțelor ce justifică dizolvarea Parlamentului, care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova; c) privind constatarea circumstanțelor ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnate de Președintele Parlamentului; d) ce are ca obiect constituționalitatea unui partid care poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova, de Președintele Parlamentului, de Guvern, de ministrul justiției sau de Procurorul General. Președintele Parlamentului poate face sesizări numai în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, Procurorul General - în temeiul unei hotărâri a Consiliului Superior al Procurorilor ministrul justiției - în temeiul unei hotărâri a colegiului Ministerului Justiției.

Articolul 39 din Codul jurisdicției Constituționale prevede că, (1) Sesizarea se prezintă în scris în limba moldovenească; (2) Sesizarea trebuie să fie motivată și să cuprindă: a) denumirea Curții Constituționale ca instanță sesizată; b) denumirea și adresa subiectului sesizării; c) obiectul sesizării; d) împrejurările pe care subiectul își întemeiază cerințele; e) cerințele sesizării; f) alte date referitoare la obiectul

sesizării; g) nomenclatorul documentelor anexate; h) semnătura subiectului, codul și ștampila lui.

Art.1 din al.(3) Constituția RM prevede că, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Art.4 al Constituției RM prevede că, (1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte; (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Art.8 al Constituției RM prevede că, (1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional; (2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținînd dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Art.9 al.(2) al Constituției RM prevede că, proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.

Art.26 al Constituției RM prevede, (1) Dreptul la apărare este garantat; (2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

Conform art.46 al Constituției RM, (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului, sînt garantate; (2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire; (3) Averea dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă; (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Potrivit art.53 din onstituția RM, (1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei; (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvîrșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

Or, art.54 al Constituției RM prevede că, (1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului; (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngerii decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor

confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției; (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24; (4) Restriângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Art.127 al Constituției RM prevede că, (1) Statul ocrotește proprietatea; (2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății.

Art.134 al Constituției RM prevede că, (1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova; (2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției; (3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Art.135 al Constituției RM prevede că, (1) Curtea Constituțională: a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Art.140 al Constituției RM prevede că, (1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule, din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale. (2) Hotărârile Curții Constituționale sînt definitive și nu pot fi atacate.

Art.4 al Legii nr.317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională (M.O., 1995, nr. 8. art. 86), (1) Curtea Constituțională: a) exercită la sesizare controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

(2) Competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și nu poate fi contestată de nici o autoritate publică.

Art.2 al Codului jurisdicției constituționale nr. 502- XIII din 16 iunie 1995 (M.O.. 1995. nr. 53-54. art 597) prevede că, (1) Unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova este Curtea Constituțională. (2) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească, garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Art.4 din Codul jurisdicției constituționale nr. 502- XIII din 16 iunie 1995 (M.O.. 1995. nr. 53-54. art 597) prevede că, (1) În exercitarea jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională: a) efectuează, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui

Republicii Moldova, hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

(2) Se supun controlului constituționalității numai actele normative adoptate după intrarea în vigoare a Constituției Republicii Moldova - 27 august 1994.

(3) Curtea Constituțională examinează în exclusivitate chestiuni de drept.

Art.7 din Codul jurisdicției constituționale prevede că, orice act normativ, precum și orice tratat internațional la care Republica Moldova este parte, se consideră constituțional pînă cînd neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul justiției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul cod.

Art. 1 din Protocolul nr.1 la Convenție prevede că, orice persoana fizica sau juridica are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decît pentru cauza de utilitate publica si in condițiile prevăzute de lege si de principiile generale ale dreptului internațional.

Prevederi relevante ale Declarației Universale a drepturilor omului, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.90: art.17 al.1) Orice persoană are dreptul la proprietate, atît singură, cît și în asociație cu alții. 2) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.

Art.6 al Convenția Europeană pentru Drepturile Omului prevede, 1) Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...] 2) Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

Articolul 13 „Dreptul la un remediu efectiv”, Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci cînd încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Articolul 17 „Interzicerea abuzului de drept”, nici o dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând unui stat, unui grup sau unui individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decît cele prevăzute de această Convenție.

Pct.53 al Hotărîrii Curții Constituționale nr.2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit.a) si g) din Constituția Republicii Moldova prevede: pornind de la natura subsidiară a mecanismelor CEDO, statele membre au obligația de a extinde mecanismele de protecție a drepturilor omului la nivel național, în conformitate cu angajamentele ce derivă din procesul de eficientizare

a CEDO, asumate în cadrul Conferințelor de la Interlaken (18-19 februarie 2010), Izmir (26-27 aprilie 2011) și Brighton (19-20 aprilie 2012).

În pct. 60 Curtea menționează că accesul liber la justiție constituie un aspect inerent al dreptului la un proces echitabil, principiu complex, cuprinzând mai multe relații și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină. Fără un acces efectiv la o instanță, drepturile oferite justițiabililor ar fi iluzorii.

În pct.61 se menționează că, dreptul de acces la justiție este înțeles ca un drept de acces concret și efectiv, care presupune ca justițiabilul să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act constituind o atingere adusă drepturilor sale.

În pct.62 Curtea reține că, pentru asigurarea protecției efective a drepturilor omului, nu este suficient a consacra drepturile materiale și a preciza pe cale constituțională condițiile minime pentru realizarea unei justiții echitabile, condiții întregite cu legi organice cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești. Este necesar, de asemenea, a stabili unele garanții procedurale de natură să consolideze mecanismele de protecție a acestor drepturi. Prin respectivele garanții procedurale, dreptul la un proces echitabil urmează a fi asigurat, în consecință, efectiv și eficace.

Conform pct.63 Curtea subliniază că dreptul la un proces echitabil presupune eo ipso prezumția de conformitate a actelor normative interpretate și aplicate de instanța judecătorească în actul de înfăptuire a justiției cu normele constituționale și legislația internațională.

Conform pct.76, în momentul în care judecătorul ordinar constată sau este invocată de către părți o anumită incertitudine privind constituționalitatea actului aplicabil, acesta este obligat să demareze procesul de exercitare a controlului constituționalității.

Astfel, controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate.

Curtea menționează că dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil. Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă de asemenea, posibilitate Curții Constituționale, în calitatea sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite controlul asupra puterii legiuitoare cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.

Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

- (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. 1) lit a) din Constituție;

(2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

(3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

(4) nu există o hotărâre «interioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

Curtea reține că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.

Curtea reține că, prin ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă n excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței judecătorești.

Având în vedere cele menționate, orice instanță judiciară chemată să soluționeze un litigiu, în ipoteza unei îndoieli cu privire la constituționalitatea unei dispoziții, are puterea, cât și obligația să se adreseze Curții Constituționale.

Curtea reține că, potrivit art.115 din Constituție, justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. La fel, în virtutea art.116 din Legea Supremă, judecătorii din cadrul instanțelor de toate nivelele sunt independenți și se supun numai legii.

Independența judecătorilor este unul dintre principiile fundamentale de organizare și realizare a justiției. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie, subordonare. Având rolul de a soluționa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o putere prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de nici un fel cu privire la activitatea lor judiciară, nici din interiorul, nici din afara sistemului judiciar. Principiile internaționale statuează în mod explicit că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricție și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrângerile/forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească.

Prin urmare, Curtea reține că judecătorii trebuie să dispună de suficientă putere și să fie în măsură a și-o exercita în vederea îndeplinirii atribuțiilor. Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nici o ingerință, inclusiv din partea instanței ierarhic superioare”.

Astfel, Curtea menționează că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra

excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literelor a) și g) de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională.

În același timp, în temeiul art.135 alin.(1) lit.a) și lit.g), sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza. O astfel de interpretare asigură principiul constituțional al independenței tuturor judecătorilor în soluționarea cauzelor și supremația Constituției în procesul de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale.

Conform art.1 al.1) Cod civil, Legislația civilă este întemeiată pe recunoașterea egalității participanților la raporturile reglementate de ea, inviolabilității proprietății, libertății contractuale, inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, necesității de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată și de apărare judiciară a lor.

Potrivit art.316 Cod civil, (1) proprietatea este, în condițiile legii, inviolabilă; (2) Dreptul de proprietate este garantat. Nimeni nu poate fi silit a ceda proprietatea sa, afară numai pentru cauză de utilitate publică pentru o dreptă și prealabilă despăgubire. Exproprierea se efectuează în condițiile legii.

Art.317 Cod civil prevede că, tot ceea ce produce bunul, precum și tot ceea ce unește bunul ori se încorporează în el ca urmare a faptei proprietarului, a unei alte persoane ori a unui caz fortuit, revine proprietarului dacă legea nu prevede altfel.

Pînă în prezent, Curtea Constituțională, nu a emis o hotărîre avînd ca obiect excepția de neconstituționalitate a practicii de aplicare a dispozițiilor art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art.1 al.3), 4, 8, 9 și 26,46, 53, 54, 127 al.1) din Constituția Republicii Moldova.

Consideră că, sunt întrunite condițiile, menționate în Hotărârea Curții Constituționale nr.2, din 09.02.2016 pentru interpretarea art.135 alin.(1) lit.a) și g) din Constituția Republicii Moldova:

1. obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art.135 alin.1) lit.a) din Constituție – instanța de judecată sesizează Curtea Constituțională pentru a se expune referitor la verificarea constituționalității art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art.1 alin.3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin.1) din Constituția Republicii Moldova.

2. excepția urmează a fi ridicată de către instanța de judecată, or în calitatea lui de avocat formulează cererea privind neconstituționalitatea art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art.1 alin.3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 al.1) din Constituția Republicii Moldova.

3. prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei, or obiect de ridicarea excepției de neconstituționalitate constituie art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art.1 alin.3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin.1) din Constituția Republicii Moldova.

4. nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate – din analiza jurisprudenței Curții Constituționale, nu a depistat vre-o hotărâre anterioară a Curții în privința problemei expuse mai sus.

În consecință, solicită Curții Constituționale, să verifice constituționalitatea art.12 alin.2) și art.12 alin.8) lit.a) din Legea nr.1225/08.12.1992, în sensul corespunderii cu art.1 alin.3), 4, 8, 9 și 26, 46, 53, 54, 127 alin.1) din Constituția Republicii Moldova.

Reprezentantul apelantului Consiliul raional Sîngerei, Popescu Anatolie, fiind legal citat, la ședința instanței de apel nu s-a prezentat, însă la 25.09.2018 prin intermediul poștei electronice a Curții de Apel Bălți a formulat o cerere prin care solicită amânarea examinării cauzei, deoarece se află în concediul medical, (f.d.39-40).

Colegiul civil statuiază asupra netemeinicii cererii de amânare a examinării cauzei civile în ordine de apel, or, cererea de amânare a examinării cauzei civile este susceptibilă de a fi admisă doar în cazul indicării unor motive de fapt și de drept, pertinente, concludente și incidente ale imposibilității prezentării părții în ședința de judecată, cu anexarea actelor confirmative ale motivelor invocate. În raport cu cererea de amânare a examinării cauzei civile, înaintate de reprezentantul intimatului, Colegiul civil relevă că reprezentantul apelantului nu a prezentat instanței de apel acte confirmative ale imposibilității obiective de a se prezenta în ședința de judecată în ordine de apel. Simpla invocare a motivelor imposibilității de prezentare în ședința de judecată în lipsa prezentării unor acte confirmative în acest sens, nu poate fi apreciată drept temei pentru amânarea examinării cauzei civile.

Mai mult, apelantul Consiliul raional Sîngerei este o persoană juridică, iar în cazul imposibilității prezentării reprezentantului său – Popescu Anatolie, putea delega un alt reprezentant.

Reprezentantul intimatei Colgiu Eleonora, avocatul Rusanovschi Iulian în ședința instanței de apel a solicitat admiterea cererii de ridicare a excepției de neconstituționalitate a art.12 al.(2) și art.12 al.(8) lit.a) din Legea nr.1225 din 08.12.1992.

La întrebarea instanței avocatul Rusanovaschi Iulian a explicat că, prin aceste două acte normative se lezează disponibilitatea restituirii terenurilor care au fost anterior confiscate de la victimele represiunilor politice. Consideră că se lezează dreptul de proprietate, confiscarea a fost efectuată ilegal și abuziv.

Conform art.379 alin.(1) CPC, neprezentarea în ședința de judecată a apelantului sau intimatului, citați legal despre data, locul și ora ședinței nu

41

împiedică judecarea apelului, instanța dispune examinarea cererii de apel în lipsa acestora.

În aceste circumstanțe, Colegiul civil a dispus soluționarea cererii privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în lipsa apelantului, care a fost citat legal.

Audiind explicațiile reprezentantului intimatului și analizând solicitarea formulată de către avocatul Rusanovschi Iulian, în interesele lui Colgiu Eleonora, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, instanța de o va admite, din următoarele motive.

Potrivit art.12¹ CPC, (1) În cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională.

(2) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; d) nu există o hotărîre anterioară a Curții Constituționale avînd ca obiect prevederile contestate.

(3) Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă pînă la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amîină pledoariile.

(4) Dacă nu sînt întrunite cumulativ condițiile specificate la alin.(2), instanța refuză ridicarea excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(5) Instanța de judecată poate ridica excepția de neconstituționalitate doar dacă cererea de chemare în judecată sau cererea de apel a fost acceptată în modul prevăzut de lege ori dacă cererea de recurs împotriva hotărîrii sau deciziei curții de apel a fost declarată admisibilă conform legii.

În acest context, instanța de apel reține că, Curtea Constituțională prin Hotărîrea nr.2, din 9 februarie 2016, a relatat următoarele: (82.) (... judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse: articolul 135 alin.(1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la

soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate. Prin urmare verificarea constituționalității actelor normative contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.

În așa mod, din conținutul solicitării de ridicare a excepției de neconstituționalitate, instanța reține că, aceasta vizează art.12 al.(2) și art.12 al.(8) lit.a) a Legii nr.1225 din 08.12.1992 „cu privire la reabilitarea victimelor represiunilor politice”.

Art.12, al.(2), al legii menționate prevede că, nu se restituie terenurile, pădurile, plantațiile multianuale, obiectivele scoase din circuitul civil, precum și alte bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice.

Art.12, al.(8), lit.a), al aceleiași legi prevede că, valoarea bunurilor se determină în felul următor: a) bunurile imobiliare se evaluează în baza calculelor efectuate de organul cadastral teritorial, conform prețurilor de piață în vigoare la data examinării cererii.

Totodată, instanța de apel menționează că, reprezentantul reclamantei/intimatei Colgiu Eleonora, indică asupra faptului că, art.12 al.(2) și art.12 al.(8) lit.a) a Legii nr.1225, din 08.12.1992 „cu privire la reabilitarea victimelor represiunilor politice” vine în contradicție cu prevederile Constituționale.

În acest context, instanța de apel, având drept reper articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, articolului 4 alin.(1) lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale, reține că, rezolvarea excepțiilor de neconstituționalitate a actelor normative ține de competența Curții Constituționale.

Sub aspectul verificării întrunirii condițiilor stabilite de Curtea Constituțională prin Hotărârea nr.2, din 9 februarie 2016, instanța de apel consideră că actele normative vizate de către reclamanta/intimată Colgiu Eleonora constituie obiect al controlului de constituționalitate, ridicarea excepției de neconstituționalitate fiind solicitată de către reclamantă.

Din considerentele expuse, ținând cont că actele normative solicitate a fi supuse controlului de constituționalitate – art.12 al.(2) și art.12 al.(8) lit.a) a Legii nr.1225 din 08.12.1992, urmează a fi aplicate la soluționarea pricinii deduse judecării, și având în vedere că instanța de judecată este în imposibilitate să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a actelor normative contestate, Colegiul civil va admite solicitarea înaintată de reprezentantul intimatei Colgiu Eleonora, avocatul Rusanovschi Iulian și ridică excepția de neconstituționalitate a actelor normative vizate.

Potrivit cu art.12¹, art.269-270 din Codul de procedură Civilă, Colegiul Civil al Curții de Apel Bălți,

DISPUNE:

Admite cererea formulată de avocatul Rusanovschi Iulian, în interesele lui Colgiu Eleonora, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate.

Ridică excepția de neconstituționalitate a art.12, al.(2) și art.12, al.(8) lit.a) a Legii nr.1225, din 08.12.1992 „cu privire la reabilitarea victimelor represiunilor politice”.

Remite Curții Constituționale încheierea și sesizarea, pentru a fi examinată conform competenței.

Amână pledoariile pînă la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate.

Încheierea nu se supune nici unei căi de atac.

Președinte, judecător

Judecători

Ang Albu

Eugeniu Bejenaru

Aurelia Toderas